

MLADA SVOBODA

Tedenska priloga „Primorskega dnevnika“ za otroke

Leto I.

Trst, dne 24. junija 1945

Štev. 5

STARKA ZA VASJO

Lačni otroci ležijo na senu,
burja vihra skozi lino
pod nizkim, sivim čelom hiše —
noč je pokrila ravnino.

Mali sanja: droben krompirček,
ne eden — polna skleda.

Tiho stopa za temno vasjo
raztrgana sivka Beda.

Drugi sanja: krompirček v oblici
mrzle ročice ogreje.

Tiho stopa za hišami
in se ledeno zasmaje.

Tretji, četrti in peti in vsi —
tisoč in več — jaz ne morem spati.

Ničesar nimam in vendar mislim:
vse, o vse bi vam moral dati!

SRECKO KOSOVEL

POVRATEK

Močno je bilo srce v prsih Korenovega Janeza. Sam ni vedel zakaj. Morda ga je upehala nagla hoja v strmo stezo, morda pa je bil utrip srca tako silen, ker je čakal, da zdaj, zdaj izstopi iz bukovja in zagleda pred seboj svoje rodno vas. Hrepenenje in tesnobno pričakovanje ga je gnalo, da je hitel v hrib preko mere.

Vsa štiri leta izgnanstva mu je bila misel na gorsko vasico pod Blegašem, na rojstno hišico uteha in vzpodbuda, da ni omagal in obupal, ko je bil suženj pri pruskem kmetu.

Slutil, da, vedel je, da ne najde več one tople domačije, ki je živela s pravično otroško domišljijo v njegovem spominu. Da, некоč mu je dedek pripovedoval o čudovitih in o groznih stvareh. In ko ni mogel od strahu zaspati, ga je mamica pomirila, da so razbojniki samo še v dedkovih pravljicah, drugod pa jih nič več ni. Toda v njegovem desetem letu je dedkova pravljica kruto oživila. Prišli so razbojniki in hoteli odgnati očeta, mater in njega v mrzlo tujino.

Moral bi pustiti svoj gruntek, Seko v hlevcu, svojo bajto in zelene gozdove in pisano loko, šumeči potok in Blegaš. Zivo se spominja Janez, da je takrat oče zgrabil za sekiro in stopil na prag. Razbojniki pred hišo so nekaj vpili in nato je počilo. Oče se je zgrudil in s stopnice je tekla kri na dvorišče. Mati je planila k očetu. V hišo so vdrli Nemci, zgrabili so Janeza in so ga odpeljali. Tudi jokajoča mater so odgnali. Cul je njen jok za seboj in se ozrl. Skozi solze, ki so mu polnile oči, je videl svojo ubogo mater med razbojniki, ki so jo suvali. Tam zadaj visoko pa so plameni lizali njegov domek. V Skofji loki so ga za prli z drugimi otroci in ga nato odpeljaji v živinskem vagonu v Nemčijo. O svoji materi ni nikoli nič več zvedel.

Sedaj hiti domov. Ko je stopil iz gozda, je obstal. Tam gori, kjer mu je v spominu še stala bela hišica, je štrlel v zrak samo še visoki dimnik in napol porušen zid. To je njegov dom. Stal je kak hip neodločno in zdelo se je, kot bi se hotel okreniti in oditi v dolino. Toda

v naslednjem trenutku je skoro zdirjal vkreber, proti domu. Ni videl sosedovih, Balantovih, ki so slab streljaj od njegovega doma urejevali in popravljali svojo porušeno bajto. Toda oni so ga opazili. Prisopihal je do ruševin. Okoli zidov, v samih ruševinah, vsepovsod je rastla kopriiva in druga zel. Sedel je na prepe-rel hlod ob steni pogorelega hlevca. Glavo je naslonil v dlani. Čutil je v sebi tako tesnobo, tako samoto, kot da je sam, popolnoma sam na vsem božjem svetu.

V tem se ga je na rahlo dotaknila roka. Zdrznil se je. Bila je sosedica:

«Janez, pozdravljen, Janez!»

In mu je ponudila roko v pozdrav. Tudi Manica Balantova je prišla z ma-terjo in ga pozdravila.

Komaj je odzdravil, pa je hlastnil:

«Kje je mati, sosedica?»

«Mati, mati je ostala tam, v Nemčiji,» je dejala obotavljajoč se Balantačka.

«In ne pride več nazaj?» je trepetal Janez, izogibajoč se težke besede.

«Ne, ne pride,» odvrne sosedica. «Oma-gala je od vsega huđega.»

V očeh so Janezu zablestele solze in vgriznil se je v ustnice, ki so mu od zadržanega joka drhtele.

«Mati te pozdravlja, Janez in blago-slov svoj ti pošilja. Prosi te, da ne za-pustiš doma, da ne izdaš svojega očeta, ki je zanj padel. Obljubili smo ji, da ti bomo pomagali.»

Janez se je ozrl na prag hiše. Tam je videl poslednjič svojega očeta, mrtvega.

Okrenil se je k sosedici. Obraz mu je bil miren, toda lice je bilo trdo in od-ločno. Ne, to ni štirinajstletni Korenov Janez; to je mož, zrel možak, ki ga je življenje opililo in prekovalo.

«Hyala vam, sosedica!» je dejal.

«Da, tudi jaz ti bom pomagala,» je zagostolela Manica.

Mladi Koren jo je hvaležno pogledal. Njegove oči so zagorele: našel je zo-pet svoj dom, našel toplo domačo besedo in dobra ljubeča srca.

D. L.

NASE BRIGADE

To je bilo še v času borbe.

Zbirali smo se k okrožni skupščini. V gručah smo se zastopniki ljudstva pogovarjali o tem in onem.

Prisluhnem pogovoru treh.

«Veš, tovariš, najboljša izmed vseh naših primorskih brigad je gotovo Bazo-viška.»

«Ne, nikakor ne! Saj ne rečem, da ni Bazoviška dobra, da celo zelo dobra je, a vendar prvi so le Gradnikovci,» ugo-varja živo drugi.

«Vi slabo poznate Kosovelovo, ker na-stopa sedaj daleč od nas, toda njen teren je najtežji. Zato mislim, da bi jo smeli šteti za najboljšo,» utemeljuje svojo mi-sel tovarišica.

Ta pogovor me je zabaval. Videl sem s kakšno vnemo so razkladali svoje sta-lišče in živo dokazovali s junaštvi posa-meznih brigad, da je pač njih miljenka

najboljša. Se so se pravdali, pa sem pri-stopil k trojici:

«Oprostite, tovariši! Poslušam vas, pa vidim, da se ne morete zediniti. Vse tri brigade so dobre, da odlične so, saj so naši fantje vsi junaki, toda ti imaš sina pri Bazoviški brigadi...»

«Kako to veš?» se začudi prvi tovariš.

«...Tvoj pa je pri Gradnikovi» pravim zagovorniku Gradnikove.

«Bil je v Gradnikovi, da, pa je padeł v borbi,» me prekine drugi.

«In moja dva fanta sta Kosovelovca», mi ne pusti dokončati ponosna mati.

«Tako je,» sem pritrđil. «Vidite, ta vaš razgovor je dokaz velike ljubezni našega naroda do svoje vojske. Saj so naše Bazoviška, Vojkova, Gradnikova in

brigada Srečka Kosovela

Naša je ta brigada, ker so v njej naši fantje, naša ker nosi ime Srečka Kosovela.

Srečko Kosovel je bil naš, kraški pesnik. Rojen je bil v Sežani 18. marca 1904.; po očetu pa je bil Vipavec in po materi Tolminec. Ni dolgo živel. Se predno je dokončal svoje nauke, ga je zavrata bolezen strla. Umrl je 17. maja 1826. v Tomaju, kjer je tudi pokopan.

Toda njegova pesem je ostala živa. V njej nam poje o kraških borih in kraški burji, o svojem trpijenju in trpljenju svojega naroda. Boji ga krivica, radi katere trpijo sirote, trpi zatiran delavec, trpijo vsi dobri in pošteni ljudje. Toda tudi Kosovel je glasnik nove dobe, tudi on izraža vero v lepše žiljenje vseh zatiranih o katerih pravi:

Njih pričakovanja so tiha in sveta, svetlejša so, če jih krivica prepleta in lepša je kri od rdečih koral; kadar bo brizgnila, vstal bo naš kraj!»

Ko je brizgnila naša draga kri, so borci ene naših brigad šli v boj z imenom Srečka Kosovela, glasnika nove dobe.

USPAVANKA

Od Seljana do Devina
miška nese vedro vina:
nana — nina, nana — nina;
od Devina do Stevana
mucka spremlja jo zaspana:
nina — nana, nina — nana.
V Doberdobu psiček Kuži
se za stražo še pridruži:
nana — nina, nina — nana;
in vsi trije: copi, copi,
v temi padejo kot snopi:
nana — nina, nina — nana.
V Mirnem daleč pri Gorici
tam doma so naši strici:

nina — nana, nana — nina;
psička, mucko, miš vlovili,
vedro vina pa popili:
nina — nana, nana — nina.

IGO GRUDEN

BISTRA GLAVA

Sime, to vam je dečko! Uren je in gibčen kot veverica. Pa svojo urnost tudi rad pokaže. Zadnjič so v šoli pri telovadbi igrali igro »Mačka in miš«. Učitelj je določil: »Sime je miš, Ivo lovi!«.

In sta stekla. Sime je bil sedaj v krogu, sedaj izven njega. Svojemu soigralcu Ivo se je celo nastavljal, a ko je ta iztegnil roko, da se dotakne Simna, se mu je ta izmaknil. Tovariši so se smejali hudomušnemu in gibčnemu Simnu. Ivo je bil še ves spehan, a Simna ni mogel ujeti.

Tedaj je učitelj ukazal: »Obratno!« Hotel je, da bi Ivo bil »miš«. Sime pa »mačka«. Seveda bi bilo igre kmalu konec, kajti Sime bi Iva takoj zgrabil. Toda Sime, ko da je gluha, še vedno beži namesto da bil lovil.

Učitelj zakliče: »No, Simen, ali nisem dejal: »Obratno!«.

Sime postoji: »Da, tovariš učitelj. Prej ste naročili »Sime je miš«, nato pa ste dejali: obratno! In jaz sem vas ubogal, kajti še čitate to povelje narobe, se zopet glasi: »Sime je miš!«

Vsi otroci so bili veseli te Simnove domisljice, učitelj pa je dejal: »Toda Ivo je, bil prej »mačka« in mora biti sedaj »miš«.

Sime pa brez pomisleka: »Njemu ste rekli »Ivo lovi!« Tudi če izpolni obratno povelje, ostane le »mačka«, le čitajte to naročilo narobe.

»Ti si pa tič!« vzklikne tovariš učitelj. »Pa bodi še »miš«, toda »mačko« dobi drugo.»

Namesto Iva je tovariš učitelj izbral urnejšega učenca, ki je spoštiti kmalu dohitel bistro »miško« Simna in »mu zdobil kosti«.

Če ne veš, li povem

da so Turki na Vidov dan, 28. junija 1989. premagali Srbe na Kosovem polju. Turki so dolga stoletja gospodarili južnim Slovanom, dokler se ti niso dvignili proti svojemu zatiralcu in se s pomočjo bratov Rusov osvobodili.

da se slovenska narodna skupščina (parlament) imenuje Slovenski Narodni Osvobodilni Svet (SNOS) in daje zakone, ki veljajo samo za Slovence;

da je lani 14. junija utonil v Soči zna ni borec za pravice primorskega ljudstva Jože Srebrnič, doma iz Solkana. Z več tovariši se je pri nevarnem prehodu preko Soče, kjer so sovražniki stalno oprezovali za partizani, ponesrečil.

da je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo 22. junija 1941;

UGANKA

Možička poznam, ki v bregu sedi,
in vedno iz pipe svoje kadi.

Pod njim jedo in pijo ljudje,
a on za vse to nič ne ve.

Kdor ga pozna, naj mi pove.

Po otroškem svetu

Goriški pionirji so priredili v Ljudskem domu prireditve v čast ranjenecem 13. udarne divizije.

V belokranjski vasi Gradac je osemletna pionirka Milenka srečala v gozdu ustaša, ga povabila na svoj dom in ga izročila Narodni zaščiti.

Celjski pionirji sodelujejo z ostalo mladino pri čiščenju ruševin svojega lepega rodnega mesteca ob Savinji. Doslej so napravili že 13600 delovnih ur. Kaj pa vi, pionirčki?

Po eksploziji na ljubljanski postaji so tudi pionirji z udarniško vneto pomagali, da so v rekordnem času očistili ruševine s cest.

V Mariboru so se neprevidni otroci igrali s protiletalsko granato, ki je eksplodirala ter ubila dva dečka, dva pa ranila.

Rešitev križanke iz 4. številke

Kupec, krava, ura, petek, bič, mizar, pas, Nanos.

Po sredi navzdol bereš: partizan.